

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Dőryné Zábrádi Orsolya

A nazális mássalhangzók viselkedése a különböző nyelvekben

Témavezető: Dr. Cser András

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola
Elméleti nyelvészeti műhely
Piliscsaba
2012

1. A kutatás előzményei, problémafelvetés

A dolgozat témája a nazális szegmentumok (elsősorban a mássalhangzók) viselkedése különböző természetes nyelvekben. Az ezekre vonatkozó általánosítások az irodalomban nagy számban lelhetők fel, és a dolgozat célja részben éppen az, hogy ezek helytállóságát megvizsgálja a rendelkezésre álló adatok alapján, részben pedig az, hogy ezeket összefüggésbe hozza a fonológiai ábrázolások kérdésével. Amellett érvelünk, hogy egy olyan fonológiaelmélet, amelyben a nazalitást nem kizárólagosan erre fenntartott fonológiai primitívum fejezi ki, komoly nehézségekbe ütközhet még olyan fontos és elterjedt folyamatok modellezésénél is, mint pl. a szomszédos szegmentumok nazális hasonulása, és ezt a hiányosságot nem ellensúlyozza az ábrázolások szándékolt egyszerűsége sem.

2. Módszertan

A dolgozat a következőképpen épül fel. Egy rövid bevezetés tárgyalja a nazalitás fiziológiai (artikulációs) és akusztikai vonatkozásait. Ezt követi a magyar nazális mássalhangzók fonotaktikájának és fonológiai viselkedésének bemutatása. Ez után a nazális mássalhangzók áttekintése következik valamelyes részletességgel az alábbi nyelvekben, illetve nyelvcsoportokban: szláv nyelvek, újlatin nyelvek, germán nyelvek, baszk, japán, kínai, arab és magyar. Majd a nazálisok által kiváltott és elszenvedett

fonológiai folyamatokat mutatjuk be, konkrétan a koartikulációt és a hasonulást, a palatalizációt, a depalatalizációt, a magánhangzók, majd a mássalhangzók nazalizálódását. Az utolsó (még nem összefoglaló) fejezetben áttekintjük azt, hogy a fonológiaelmélet történetében mikor milyen módon ábrázolták a nazalitást, és a különböző megoldásokat ebből a szempontból vesszük górcső alá.

3. Eredmények

A dolgozat fő állításai az alapvető kérdésfeltevésekre adott válaszokból adódnak, tehát (1) mik a nazalitással kapcsolatos jelenségek az általunk vizsgált nyelvekben, illetve ezek hogyan függenek össze a szakirodalomban föllelhető általánosításokkal; (2) mit mond a szakirodalom, illetve mit mutatnak az adatok a nazálisok eloszlásával és az őket érintő fonológiai folyamatokkal kapcsolatos tényekről; (3) a fonológia ábrázolási elméletei hogyan próbálták az elmúlt évtizedekben megragadni a nazalitást mint fonológiai jelenséget.

Amellett érvelünk, hogy a nazalitást érintő folyamatok (elsősorban a hasonulás) megfelelnek azoknak az implikációs viszonyoknak, amelyeket a szakirodalomban már korábban leírtak, valamint hogy azok az ábrázolási elméletek, amelyek nem alkalmaznak specifikus és csak a nazalitás megragadására használt jegyet vagy elemet, komoly problémákba ütköznek a nyelvek széles körében elterjedt, ezért mindenképpen leírandó jelenségek kezelésénél.

4. A témában megjelent publikációk

- The Cambridge handbook of phonology. In: *Magyar Nyelv* (106. évfolyam). Bp. 2010. 96–100. o.
- Különböző nyelvek nazális mássalhangzóinak összehasonlítása. In: *A kommunikáció nyelvészeti aspektusai* (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 99.). Bp. 2009. 85–89. o.
- Különböző nyelvek nazális mássalhangzóinak vizsgálata. In: *Értékőrzés és értékteremtés* (Apáczai-napok 2007, konferenciakiadvány). Győr. 2008. 192–198. o.
- A nazális mássalhangzók viselkedése a különböző nyelvekben. In: *Kommunikáció az információs technológia korszakában* (XVII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia, konferenciakiadvány) Siófok. 2007.